

sufficiunt, aut non præsumunt; in maceria fodiant contenti vel gloriam sanctorum mente intueri. Si cui ne hoc quidem possibile sit, sane proponet Jesum, et hunc crucifixum: ut et ipse absque suo labore, habitet in foraminibus petrae, in quibus non laboravit. Judæi in his laboraverunt et ipse in labores infidelium introibit, ut sit fidelis. Nec verendum quod patiatur repulsam, qui et vocatur ut intret. *Ingrederet, inquit, in petram, absconderet in fossa humo a facie timoris Domini, et a gloria majestatis ejus (Isa. II, 10).* Infirmæ adhuc et inertæ animæ quæ juxta quod in Evangelio quidem de semetipso confitetur, fodere non valet, et mendicare erubescit) (*Luc. XVI, 3.*) fossa ostenditur humus ubi lateat, donec convalescat et proficiat, ut possit et ipsa per se cavare sibi foramina in petra, per quæ intret ad interiora Verbi, animi utique vigore et puritate.

7. Et si intelleximus fossam humum, illam quæ ait: *Foderunt manus meas, et pedes meos (Psal. XXI, 17)*; non erit ambigendum de sanitate in ea citius adipiscenda animæ vulneratæ, quæ in ea demorabitur. Quid enim tam efficax ad curanda conscientie vulnera, nec non purgandam mentis aciem, quam Christi vulnerum sedula meditatio? Verum donec purgata et sanata perfecte fuerit, non video qualiter illi aptari **1481** possit quod dicitur: *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis.* Quomodo denique faciem suam ostendere audeat, vel levare vocem suam, cui et latere indicitur? *Abscondere inquit, in fossa humo.* Quare? Quia non est pulchra facie, nec digna quæ videatur. Non erit digna videri, quandiu non erit videre idonea. Cum autem per inhabitationem fossæ humi in sanando oculo interiori tantum profecerit, ut revelata facie speculari gloriam Dei et ipsa possit; tunc demum quæ videbit, fiducialiter jam loquitur, voce et facie placens. Placens, necesse est facies, quæ in Dei claritatem intendere potest. Neque enim id posset, nisi clara ipsa quoque esset et pura, utique transformata in eandem quam conspicit claritatis imaginem. Alioquin ipsa dissimilitudine resiliat, insolito reverberata fulgore. Ergo cum pura puram intueri potuerit veritatem, tunc faciem ipsius sponsus videre cupiet, consequenter et vocem ejus audire.

8. Nam quantum illi placeat cum puritate quidem mentis prædicatio veritatis ostendit cum subinde infert: *Vox enim tua dulcis.* Quia enim non placeat vox si displiceat facies demonstrat cum illico subditi *Et facies tua decora.* Quid internæ decor faciei, nisi puritas? In pluribus hæc absque prædicationis voce complacuit; illa alisque ista in nemine. Impuris non se ostendit Veritas, non se credit Sapientia. Quod ergo loquuntur quam non viderunt? *Quid scimus, inquit, loquimur, et quæ vidimus testamur (Joan. III, 11).* I ergo tu, et aude testari quod non vidisti, et loqui quod ignoras. Quæris quem dicam impurum? Qui laudes requirit humanas, qui non ponit sine sumptu Evangelium, qui evangelizat ut manducet, qui quæstum æstimat pietatem, qui non requirit

fructum, sed datum. Impuri sunt tales; et cum non habeant unde videant veritatem propter impuritatem, habent tamen unde illam loquantur. Quid præpropere agitis? cur lucem non expectatis; cur opus lucis ante lucem præsumitis? Vanum est vobis ante lucem surgere. Lux est puritas, lux charitas, quæ non quærit quæ sua sunt (*I Cor. XIII, 5*). Hæc præcedat, et pes linguæ in incerto non ponitur. Superbo oculo veritas non videtur, sincero patet. Non est quod se veritas denegat intuendam puro cordi, ac per hoc nec eloquendam. *Peccatori autem dicit Deus: Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? (Psal. XLIX, 16.)* Multi puritate neglecta, ante loqui quam videre conati sunt; et aut graviter erraverunt nescientes de quibus loquerentur, neque de quibus affirmarent; aut turpiter viluerunt, dum qui alios docerent, se ipsos non docuissent. A quo nos gemino malo semper custodiat exoratus a vobis Sponsus Ecclesie, Jesus Christus Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

SERMO LXIII.

De vinea viro pio et sapienti, id est sua cuique vita, seu mente et conscientia, serio colenda; et de duobus vulpium generibus, scilicet adulatoribus et detractoribus; et de tentationibus monachorum novitiorum.

1. *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas: nam vinea nostra floruit (Cant. II, 15).* Liqueat quod non otiose ad vineas itum sit, quando ibi inventæ sunt vulpes demolientes eas. Littera quidem istud. Spiritus autem quid? Ante omnia sane, ut communem et usitatum litteræ sensum ab hac explanatione penitus respiciamus, utpote ineptum et insulsum, indignumque plane, qui recipiatur in Scriptura tam sancta, tam authentica. Nisi quis forte ita vecors et animo stolidus sit, ut pro magno habeat didicisse ex ea, instar filiorum hujus sæculi, curam gerere terrenarum possessionum, custodire et defensare vineas ab incursantibus bestiis, ne forte contingat amittere fructum vini, in quo est luxuria; simulque pereat opera et impensa. Grande scilicet damnum, ut propterea librum **1482** sanctum tanto studio et tanta cum veneratione legamus, quod docemur in eo a vulpibus vineas custodire, ne in excolendis illis frustra marsupia vacuentur si in custodiendis pigri fuerimus! Non estis tam rudes, neque adeo spiritualis gratiæ expertes, ut ita carnaliter sapiatis. Ergo in spiritu ista quæramus. Ibi sane invenimus, sano quidem intellectu, sensuque nihilominus digno, et vineas florentes, et vulpes demolientes, in quibus capiendis vel amovendis et honestius laboratur, et fructuosius. An vos dubitatis longe vigilantius insistendum mentibus servandis, quam frugibus; longe curiosius invigilandum cavendis propter illas spiritualibus nequitias, quam capiendis propter istas fraudulentis vulpeculis?

2. Sed jam a me demonstrandæ sunt spirituales istæ tam vites, quam vulpes. Vestra intererit, filii, suæ quemque vineæ providere, cum me disputante

adverterit, in quibus sibi et a quibus maxime sit cavendum. Viro sapienti sua vita vinea est, sua mens, sua conscientia. Nil quippe incultum desertumve in se sapiens derelinquit. Stultus non ita. Cuncta apud eum neglecta invenies, cuncta jacentia, cuncta inculta et sordida. Non est vinea stulto. Quomodo vinea, ubi nil plantatum, nil elaboratum uspiam paret? Tota spinis silvescit et tribulis stulti vita: et vinea est? Etsi fuit, jam non est, redacta nimirum in solitudinem. Ubi vitis virtutis? ubi botrus boni operis? ubi vinum lætitiæ spiritualis? *Per agrum hominis pigri transivi, inquit, et per vineam viri stulti: et ecce totum repleverant urticae, et operuerant superficiem ejus spinæ, et maceria lapidum destructa erat (Prov. XXIV, 30, 31).* Audis sapientem irridentem stultum, quod bona naturæ et dona gratiæ, quæ forte per lavacrum regenerationis acceperat, tantam illam, quam plantavit Deus et non homo, primam suam vineam, in non vineam, negligendo redegit. Denique non potest vinea esse, ubi vita non est. Nam stultus quod vivit, mortem potius, quam vitam esse censuerim. Quomodo vita cum sterilitate? Arbor arida et in sterilitatem versa, nonne mortua judicatur? Et sarmenta mortua sunt. *Et occidit, inquit, in grandine vineas eorum (Psal. LXXVII, 47);* monstrans vita privatas, quæ sterilitate damnatæ sunt. Sic stultus eo ipso quod inutiliter vivit, vivens mortuus est.

3. Soli itaque convenit sapienti habere, vel potius esse vineam, qui vitam habet. Est lignum fructiferum in domo Dei, ac per hoc lignum vivens. Si quidem et ipsa sapientia, qua sapiens dicitur et est, lignum vitæ est apprehendentibus eam (*Prov. III, 18*). Quidni vivat apprehensor ejus? Vivit, sed ex fide. Justus nempe est sapiens, et justus ex fide vivit (*Hebr. X, 38*). Et si anima justus sedes est sapientiæ, sicut est; profecto is sapiens, qui justus. Is ergo sive justum nomines, sive sapientem, nunquam absque vinea vivet, quia nunquam non vivet. Hoc quippe est illi vinea quod vita. Et bona vinea justus, imo bona vinea justus, cui virtus vitis, cui actio palme, cui vinum testimonium conscientiæ, cui lingua torcular expressionis. Denique: *Gloria nostra hæc est, inquit, testimonium conscientiæ nostræ (II Cor. I, 12).* Vides apud sapientem vacare nihil? Sermo, cogitatio, conversatio, et si quid aliud est ex eo, quidni totum Dei agricultura, Dei ædificatio est, et vinea Domini sabaoth? Quid denique illi de se perire possit, quando et folium ejus non defluet?

4. Cæterum, tali vineæ nunquam infestationes, nunquam insidiæ deerunt. Nempe ubi multæ opes, multi sunt et qui comedunt eas (*Eccle. V, 10*). Sapiens erit sollicitus servare vineam suam non minus quam excolere, nec sinet eam vorari a vulpibus. Pessima vulpes occultus detractor, sed non minus nequam adulator blandus. Cavebit sapiens ab his. Dabit operam, sane quod in ipso est, capere illos

(223) Sic tres manuscripti: at duo alii cum editis non modo in capiendis vulpes sed et in capiendis ipsi.

qui talia agunt; sed capere beneficiis atque obsequiis monitisque salutaribus, et orationibus pro eis ad Deum. Non cessabit istiusmodi carbones ignis congerere super caput maledici (*Rom. XII, 20*), et item super adulatoris, quousque, si fieri potest, et illi invidiam, et isti simulationem de corde tollat, faciens **1483** mandatum sponsi dicentis: *Capite nobis vulpes parvulas quæ demoliuntur vineas.* An non tibi captus ille videtur, qui suffusus ora rubore, quippe proprium erubescens judicium, ipse suæ confusionis et pœnitentiæ testis est; sive quod oderit hominem amore dignissimum; sive quod dilexerit tantum verbo et lingua eum, a quo se diligere opere et veritate vel ero expertus est? Captus plane, et captus Domino, secundum quod nominatim ipse expressit: *Capite, inquit, nobis.* Utinam ego omnes adversantes mihi sine causa ita capere possim, ut Christo eos vel restituam, vel acquiram! Sic, sic confundantur et revereantur qui quæruat animam meam, avertantur retrorsum et erubescant, qui volunt mihi mala: quatenus inveniar et ipse obediens sponso, ut capiam et ipse vulpes, non mihi, sed ipsi (223). Sed reflectatur sermo ad sui principium, ut suo ordine series explanationis procedat.

5. *Capite nobis vulpes parvulas quæ demoliuntur vineas.* Locus moralis est; et juxta morum disciplinam nos jam ostendimus, spirituales has vineas non nisi spirituales viros esse, quorum cum omnia interiora culta sint, omniaque germinantia, omnia fructificantia et parturientia et spiritum salutis, quomodo de regno Dei dictum est; ita de his vineis Domini sabaoth æque dicere possumus, quoniam intra nos sunt (*Luc. XVII, 21*). Denique, in Evangelio legitur, datum iri gentibus regnum Dei facienti bus fructus ejus (*Matth. XXI, 43*). Hi sunt quos Paulus enumerat, dicens: *Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas (Galat. V, 22, 23).* Fructus isti, profectus nostri. Hi accepti sponso, quia ipsi cura est de nobis. Num de virgultis cura est Deo? Homines, non arbores amat Homo Deus, et nostros profectuos suos fructus reputat. Tempus horum diligenter observat, arridet apparentibus, et sollicitus satagit ne pereant nobis, cum apparuerint; imo vero ne pereant sibi: se enim reputat tanquam nos. Ideoque providens capi sibi jubet insidiantes vulpeculas, novos fructus ipsæ præripiant. *Capite, inquit, nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas.* Et quasi quis dicat: Præpropere times, nondum venit fructuum tempus: Non est ita, inquit: *nam vinea nostra floruit.* Post flores non est fructuum mora; adhuc illis cadentibus isti erumpunt illico, illico incipiunt apparere.

6. Parabola ista instantis est temporis. Videtis istos novitios? Nuper venerunt, nuper conversi sunt.

Non possumus de ipsis dicere, quia vinea nostra floruit: floret enim. Interim, quod in eis apparere videtis, flos est: fructum tempus nondum advenit. Flos novella conversatio est, flos formula recens vitæ emendatoris est. Induerunt sibi faciem disciplinatam, et bonam totius corporis compositionem. Placent, fateor, quæ in facie sunt: negligentior utique is qui foris apparet corporum cultus est vestium, sermo rarior, vultus hilarior, aspectus ve-recundior, incessus maturior. Verum quia hæc, noviter cœpere, ipsa sui novitate flores censenda sunt, et spes fructuum, magis quam fructus. Vobis, filioli, non timemus a fraude vulpium, quæ fructibus magis, quam floribus invidere noscuntur. Vestrum aliunde periculum est. Ustionem certe metuo floribus; non subreptionem, sed ustionem a frigore. Aquilo mihi suspectus est, et frigora matutina, quæ intempestivos flores solent perdere, fructus præripere. Itaque ab aquilone panditur vestrum malum, a facie frigoris ejus quis sustinebit! (*Psal. cXLVII, 17.*) Hoc frigus si semel animam (animæ quidem, ut assolet, incuria spiritu dormitante) pervaserit, ac nemine deinde, quod absit! inhibente ad interiora ejus pervenerit, descenderit in viscera cordis et sinum mentis, concesserit affectiones, occupaverit on-illi semitas, perturbaverit iudicii lumen, libertatem **1181** addiderit spiritus: mox, ut in corpore solet evenire febrecitantibus, subit quidam animi rigor, et vigor lentescit, languor fingitur virium horror austeritatis intenditur, timor sollicitat paupertatis, contrahitur animus, subtrahitur gratia, protrahitur longitudo vitæ, sopitur ratio, spiritus exstinguitur, defervescit novitius fervor, ingravescit tepor fastidiosus, refrigescit fraterna charitas, blanditur voluptas, fallit securitas, revocat consuetudo. Quid plura? Dissimulatur lex, abdicatur jus [*alias adjudicatur jus*], fas proseribitur, derelinquitur timor Domini. Dantur postremo impudentiæ manus: præsumitur ille temerarius, ille pudendus, ille turpissimus, plenus ille ignominia et confusione saltus de excelso in abyssum, de pavimento in sterquilium, de solio in cloacam, de cœlo in cœnum, de claustro in sæculum, de paradiso in infernum. Principium et originem hujus pestis, et vel qua arte vitetur, vel qua superetur virtute, non est hujus, temporis demonstrare: alius erit hoc; nunc cœpta prosequamur.

7. Ad provectiores et firmiores sermo est retorquendus, ad vineam quæ jam floruit, cui quidem etsi non est quod floribus formidet a frigore, sed non fructus securi sunt a vulpibus. Dicendum apertius quid sint spiritualiter hæc vulpes, cur pusillæ dicantur, cur jubeantur potissimum capi, et non abigi, vel occidi: etiam introducenda diversa genera harum bestiarum ad majorem audientium notitiam et cautelam: non sane sermone isto, ut fastidio consulamus, et nostræ devotionis alacritas perpetuetur in gratia et confessione gloriæ magni Ecclesiæ Sponsi Domini nostri Jesu Christi, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

SERMO LXIV.

A De tentationibus monachorum provectorum, quas patientur vulpes, seu tentationes magis sibi infestas. Item de hæreticis, vulpibus Ecclesiæ, capiendis.

1. Adsum promissioni meæ. Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas: nam vinea nostra floruit (*Cant. II, 15*). Vulpes, tentationes sunt. Necessè est ut veniant tentationes. Quis enim coronabitur, nisi qui legitime certaverit? (*II Tim. II, 3*) aut quomodo certabunt, si desit qui impugnet? Tu ergo accedens ad servitum Dei, sta in timore, et præpara animam tuam ad tentationem (*Eccli. II, 4*), certus omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem passuros (*II Tim. III, 12*). Porro tentationes diversæ sunt, pro temporum diversitate. Et initiis quidem nostris, tanquam novellarum teneris floribus plantationum, in evidenti vis algoris incumbit, cujus meminimus in sermone altero, et incipientes ab hac peste cautos reddidimus (*Supra, serm. 63, n. 6*). Jam vero proficientium sanctoribus studiis minime quidem sese opponere contrariæ virtutes aperte audent, sed solent in occulto insidiari, quasi quædam fraudulentæ vulpeculæ; specie quidem virtutes, re autem vitia. Quantos, verbi gratia, ingressos vias vitæ, progressos ad meliora, super semitas justitiæ bene secureque proficientes et proficientes, fraude, pro pudor! vulpium harum turpiter supplantatos expertus sum, et sero in se virtutum suffocatos plangere fructus!

C 2. Vidi ego hominem currentem bene; et ecce cogitatio: quidni vulpecula fuit? Quantis, inquit, bonum, quo solus fruor, si essem in patria, possem utique impertiri fratribus et cognatis, notis et amicis? Amant me, et facile acquiescerent suadenti. Utquid perditio hæc? Vado illuc, et saivo multos ex illis, et me pariter. Nec verendum in loci mutatione. Etenim, dum benefaciam, quid interest ubi? nisi quod illic procul dubio satius, ubi fructuosius degam. Quid plura? It, et perit miser, non tam exsul ad patriam, quam carnis reversus ad vomitum. Et se perdidit infelix, **1185** et suorum acquisivit neminem. En una vulpecula, ista videlicet frustratoria spes, quam habuit in acquisitione suorum. Potes tu quoque per te ipsum in te ipso alias atque alias similes huic invenire seu advertere, si non negligas.

D 3. Vis tamen ut unam adhuc ego ostendam tibi? Facio etiam et tertiam, et quartam quoque demonstrabo, si te ad capiendas eas, quas forte ex his in tua adverteris vinea, invenero vigilantem. Interdum bene proficientis eujuspiam, cum sibi profusius aliquid supernæ gratiæ senserit irrorari, subit animi desiderium prædicandi, non quidem ad parentes et propinquos, juxta illud: *Continuo non acquievi, carni et sanguini (Galat. I, 16)*; sed quasi purius, fructuosius, fortiusque, passim ad extraneos et ad omnes. Caute omnino. Saue timet propheticum incurrere maledictum, si quæ in abscondito accepit frumenta, abscondat in populis (*Prov. II,*

26): et contra Evangelium facere, nisi quæ in aure audivit, prædicaverit super tecta (*Matth. X, 27*). Vulpes est, atque illa priore eo nocivior, quo occultior veniens. Sed capio tibi eam. Primus Moyses dicit: *Non arabis in primogenito bovis (Deut. xv, 19)*. Hoc Paulus interpretans: *Non neophytum, inquit, ne in superbiam elatus, incidat in iudicium diaboli (I Tim. III, 6)*: et rursus, *Nec quisquam, inquit, sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron (Hebr. v, 4)*; item ipse: *Quomodo prædicabunt, ait, nisi mittantur? (Rom. X, 15)*. Et scimus monachi officium esse non docere, sed lugere. Ex his similibusque collectis mihi texo rete, et capio vulpem, ne demoliatur vineam. Ex his nempe claret et certum est, quod publice prædicare nec monacho convenit, nec novitio expedit, nec non misso licet. Porro contra hæc tria venire, quanta conscientia demolitio est? Ergo quidquid tale animo suggeratur, sive sit illud tua cogitatio, sive immisso per angelum malum, dolosam agnosce vulpeculam, id est malum sub specie boni.

4. Sed aspice aliam. Quantos ex monasteriis spiritu ferventes eremi solitudo suscepit, et aut tepefactos evomuit, aut tenuit contra eremi legem, non modo remissos, sed etiam dissolutos? Sicque apparuit vulpeculam adfuisse, ubi tanta facta est vastatio vineæ, id est vitæ et conscientia hominis detrimentum. Cogitabat, si solus degeret, multo se copiosiores fructus spiritus percepturum, quippe qui in communi vita tantum spiritualis gratiæ fuisset expertus. Et bona visa est sua cogitatio sibi; sed rei exitus indicavit, magis eamdem illi cogitationem vulpem demolientem fuisse.

5. Quid illud quod nos quoque toties in domo ista, et tam graviter inquietat, notabilem loquor quorundam, qui inter nos sunt, superstitionamque abstinentiam ex qua se omnibus, sibi que omnes molestos reddunt? Quomodo non hæc ipsa discordia tam generalis, et suæ ipsius conscientia dissipatio est, et, quod in ipso est, et grandis vineæ hujus, quam plantavit dextera Domini, vestra scilicet omnium unanimatis, demolitio? Væ homini per quem scandalum venit! (*Matth. xviii, 7*). *Qui scandalizaverit, inquit, unum de his pusillis (Marc. ix, 41)*: durum est quod sequitur. Quanto duriora meretur, qui tantam, et tam sanctam multitudinem scandalizat? Iudicium prorsus durissimum portabit quicumque est ille. Sed hæc alias.

6. Nunc vero intendamus his, quæ a Sponso dicuntur super pusillis et astutis his animalibus demolientibus vineas. Pusillis dixerim, non malitia, sed subtilitate. Astutum siquidem natura hoc genus est animantis, promptumque admodum ad nocendum in occulto: et videtur mihi congruentissime designare subtilissima quædam vitia specie palliata virtutum, qualium utique formam præmissis ad notitiam exemplis, paucis licet, jam aliquantisper

(224) Ita et Augustinus, epist. 100, ad Donatum proconsulem Africæ, num. 4: « Corrigi eos » (Do-

A expressi. Nec enim aliter nocere queunt, nisi quod se virtutes virtutum **1186** quadam similitudine mentiuntur. Sunt autem aut cogitationes hominum vanæ, aut factæ immissiones per angelos malos, angelos Satanae, qui se transfigurant in angelos lucis (*II Cor. II, 14*), parantes sagittas suas in pharetra, hoc est in occulto, ut sagittent in obscuro rectos corde (*Psal. x, 2*). Unde et pusillas eas propter hoc reor dici, quod cum cætera vitia quadam quasi corpulentia sui manifestate se præbeant, hoc genus pro sui subtilitate haud facile agnosci, et ideo nec caveri possit, nisi duntaxat a perfectis et exercitatis, et quid habeant illuminatos oculos cordis ad discretionem boni et mali, maximeque ad discretionem spirituum, qui cum Apostolo possint dicere, quia non ignoramus astutias Satanae, neque cogitationes ejus (*II Cor. II, 11*). Et vide ne forte ob hoc a sponso jubeantur, non quidem exterminari, vel abigi, vel occidi, sed capi: quod videlicet hujusmodi spirituales, do osasque bestiolas omni vigilantia et cautela observari oporteat et examinari, et sic capi, id est comprehendi, in astutia sua. Ergo, cum proditur dolus, cum fraus aperitur, cum convincitur falsitas; rectissime tunc dicitur capta vulpes pusilla, quæ demoliebatur vineam. Denique, dicimus hominem in sermone capi, sicut habes in Evangelio, quia *convenerunt Pharisæi in unum, ut caperent Jesum in sermone (Matth. xxii, 15)*.

C 7. Ita ergo sponsus capi jubet vulpes pusillas, quæ demoliuntur vineas, id est depræhendi, convinci, prodi. Solum hoc malignitatis genus id proprium habet, ut agnitum jam minime noceat, ita ut agnosci, sit illi expugnari. Quis enim, nisi demens, comperta decipula sciens et prudens pedem mittit in illam? Sufficit proinde si capiantur quæ ejusmodi sunt, hoc est, si prodas et deducas ad medium; quippe quibus apparere, perire est. Non sic cætera vitia. Nempe manifeste veniunt, manifeste nocent; scientes captivant, superant reluctantes, utpote vi, non dolo agentia. Ergo contra hujusmodi aperte sævientes bestias non investigatione opus est, sed refrenatione. Solas has vulpes parvulas, dissimulatrix maximas, quia proditæ jam non nocent, sufficit educi in lucem, et capi in calliditate sua. Nam foveas habent. Tali itaque ex causa vulpes istæ et capi jubeantur, et parvulæ describuntur. Vel ideo parvulæ, ut nascentia vitia in ipso ortu, donec utique parvula sunt, vigilantè observans illico comprehendas, ne crescentia plus noceant et difficilius capiantur.

D 8. Et si juxta allegoriam Ecclesiæ vineas, vulpes hæreses, vel potius hæreticos ipsos intelligamus: simplex est sensus, ut hæretici capiantur potius, quam effugentur. Capiantur, dico, non armis, sed argumentis, quibus refellantur errores eorum; ipsi vero, si fieri potest, reconcilientur catholice, revocentur ad veram fidem (224). Hæc est enim voluntas ejus qui vult omnes homines salvos fieri, et natistas) « cupimus, non necari; nec disciplinam circa eos negligi volumus, nec supplicis quibus di-

ad agnitionem veritatis venire (*I Tim.* II, 4). Hoc denique velle se perhibet, qui non simpliciter, *capite vulpes, sed, capite*, inquit, *nobis vulpes*. Sibi ergo et sponsæ suæ, id est catholicæ, jubet acquiri has vulpes, cum ait, *Capite eas nobis*. Itaque homo de Ecclesia exercitatus et doctus, si cum hæretico homine disputare aggreditur, illo intentionem suam dirigere debet, quatenus ita errantem convincat, ut et convertat, cogitans illud apostoli Jacobi: Quia qui converti fecerit peccatorem ab errore viae suæ, salvabit animam ejus a morte, et operit multitudinem peccatorum (*Jac.* v. 20). Quod si reverii noluerit, nec convictus post primam jam et secundam admonitionem, utpote qui omnino subversus est; erit secundum Apostolum devitandus (*Tit.* III, 10). Ex hoc jam melius, ut quidem ego arbitror, effugatur, aut etiam religatur (225), quam siniturvineas demoliri.

9. Nec propterea sane nihil se egisse putet qui hæreticum vicit et convicit, hæreses confutavit, verisimilia **1487** a vero clare aperteque distinxit; prava dogmata, plana et irrefragabili ratione prava esse monstravit; pravum denique intellectum, extolentem se adversus scientiam Dei, in captivitatem redegit. Nempe cepit nihilominus, qui talia operatus est, vulpem, etsi non ad salutem illi; et cepit eam sponso et sponsæ, quamvis aliter. Nam, etsi hæreticus non surrexit de fæce, Ecclesia tamen confirmatur in fide: et quidem de profectibus sponsæ sponso sine dubio gratulatur. Gaudium etenim Domini est fortitudo nostra (*II Esdr.* VIII, 10). Denique non putat a se aliena lucra nostra, qui se nobis tam dignanter associat, dum jubet capi vulpes, non sibi, sed nobis secum. *Capite*, inquiens, *nobis*. Advertere est enim quod ait, *nobis*. Qui hac voce socialius? An non tibi videtur hoc dicere, quasi quidam pater familias, qui per se nihil habeat, sed

gno sunt exerceri. Sic igitur erum peccata compesce, ut sint quos peccasse pœniteat, » etc. Idem epist. 133, 134 et 139, hortatur Marcellinum et Apringium præfectos, ut hæreticos puniant, citra supplicium capitis, memores christianæ mansuetudinis. Verum epist. 43, ad Vincentium, multis ostendit, terrore et legum rigore salubriter hæreticos constringi ad fidem catholicam. Se quidem ejus aliquando sententiæ fuisse, nulla vi cum hæreticis sed sola prædicatione agendum: nunc aliorum sententiis et exemplis inductum mutasse sententiam atque arbitrari, leges et arma principum recte implorari adversus hæreticos, modo id fiat animo corrigendi. Utitur ad hoc peridoneo simili, de phrenetico in præceptis currente, cui manus et vincula injicere beneficium censeri debet. Confirmat exemplo. Circumcellionum, quorum multos jam habebat Ecclesia catholicos: « Qui tamen, » inquit num. 2, « ad hanc sanitatem non perducerentur, nisi legum istarum quæ tibi » (Vincentio Rogatiano) « displicent, vinculis tanquam phrenetici ligarentur. » Unde post multa subdit, num. 17: « His ergo exemplis a collegis meis mihi propositis cessi. Nam mea primitus sententia non erat, nisi neminem ad unitatem Christi esset cogendum; verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum, ne fictos catholicos haberemus, quos apertos hæreticos noveramus. Sed hæc opinio mea, non contradicentium

omnia communia cum uxore et filiis atque domesticis? Et qui loquitur Deus est minime tamen ut Deus id loquitur, sed ut sponsus.

10. *Capite nobis vulpes*. Vides quam socialiter loquitur, qui socium non habet? Poterat dicere: Mihi, sed maluit, *nobis*, consortio delectatus. O suavitatem! o gratiam! o amoris vim! Itane summus omnium unus factus est omnium? Quis hoc fecit? Amor, dignitatis nescius, dignatione dives, affectu potens, suavis efficax. Quid violentius? Triumphat de Deo amor. Quid tamen tam non violentum? Amor est. Quæ est ista vis, quæso, tam violenta ad victoriam, tam victa ad violentiam? Denique semetipsum exinanivit (*Philipp.* II, 7), ut scias amoris fuisse, quod plenitudo effusa est, quod altitudo adæquata est, quod singularitas associata est. Cum quonam tibi, o admirande sponse, tam familiare consortium? *Nobis*, inquis, *capite*. Cui tecum? an Ecclesiæ de gentibus? De mortalibus et peccatoribus collecta est. Illam scimus quæ sit. Sed tu quis es, *Æthiopissæ* hujus tam devotus, tam ambitiosus amator? Sane non alter Moyses, sed plus quam Moyses (*Num.* XII, 1). Num tu ille es speciosus forma præ filiis hominum? (*Psal.* XLIV, 3.) Parum dixi; candor es vitæ æternæ, splendor et figura substantiæ Dei (*Hebr.* I, 3); postremo super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen (*Rom.* IX, 5).

ADMONITIO IN DUOS SERMONES SEQUENTES. *Epistolæ Evervini, hucusque inter sermones hic editæ, locum opportuniorem assignavimus inter epistolas diversorum ad Bernardum. Vide Opp. tom. I col. 676. Edit.*

SERMO LXV.

De clandestinis hæreticis, quorum præposteram religionem et studium occultandi mysteria sua, nec non scandalosum seminarum contubernium perstringit.

1. Duos vobis super uno capitulo disputavi ser-
verbis, sed demonstrantium superebatur exemplis. Nam primo mihi opponebatur civitas mea, quæ cum tota esset in parte Donati, ad unitatem catholicam timore legum imperialium conversa est: quam nunc videmus ita hujus vestræ animositatis perniciem detestari, ut in ea nunquam fuisse credatur, » etc. Rationem, cur præter doctrinam, vim et terrorem adhibere oporteat, eadem epistola paucis indicat. « Nam si docerentur, » inquit num. 3, « et non tererentur; vetustate consuetudinis obdurati ad capependam viam salutis pigrius moverentur. » Ita Augustinus, a cujus vestigiis non solet discedere Bernardus. Unde et serm. 66 in Cant. num. 12, ita ait: « Fides suadenda est, non imponenda. Quamquam melius procul dubio gladio coercerentur, illius videlicet, qui non sine causa gladium portat, quam in suum errorem multos trajicere permittantur. » Hinc patet facilis modus conciliandi diversas in hac questione sententias: nempe, de quorum facili conversione spes est, tractentur mitius, et doceantur potius quam cogantur. At qui virus perfidiæ in plures diffundere moliantur, legum severitate preman-
tur. Confer epist. 363.

(225) Quid sic hæreticum religari apud Bernardum, intelligitur ex sequentis sermonis num. 1, ubi hæreticus dicitur « foris religatus condemnata impietate et impio foras misso. »

mones: tertium paro [*alias*, edere paro], si audire non tædeat. Et necessarium reor. Nam quod ad nostram quidem spectat domesticam vineam, quæ vos estis, satis me arbitror in duobus fecisse sermonibus pro munimento illi adversus insidias tripartiti generis vulpium, qui sunt adulatores, detractores, ac seductorii quidam spiritus, gnari et assueti mala sub specie boni inducere. Verum domiicæ vineæ non ita. Illam loquor, quæ implevit terram, cujus et nos portio sumus: vineam grandem nimis, Domini plantatam manu, redemptam sanguine, rigatam verbo, propagatam gratia, fecundatam spiritu. Ergo plus proprii curam gerens, in commune minus profui. Movet me autem pro ipsa multitudo demolientium eam, defensantium paucitas, difficultas defensionis. Difficultatem occultatio facit. Nam cum Ecclesia semper ab initio sui vulpes habuerit, cito omnes compertæ et captæ sunt. Confligebat hæreticus palam (nam inde hæreticus maxime, quod palam vincere cupiebat), et succumbebat. Ita ergo facile illæ capiebantur vulpes. Quid enim si posita in lucem veritate hæreticus in suæ pertinaciæ tenebris remanens, solus foris religatus aresceret? **1488-1491** Nihilominus capta reputabatur vulpes, condemnata impietate, et impio foras misso, ostentui utique jam victuro, non fructui. Ex hoc, juxta prophetam, erant illi ubera arenia, et venter sterilis (*Ose.*, XI, 14); quia non repullulat error publice confutatus, et falsitas aperta non germinat.

2. Quid faciemus his malignissimis vulpibus, ut capi queant, quæ nocere quam vincere malunt, et ne apparere quidem volunt, sed serpere? Omnibus una intentio hæreticis semper fuit captare gloriam, de singularitate scientiæ. Sola ista malignior cæteris versutiorque hæresibus, damnis pascitur alienis, propriæ negligens. Docta, credo, exemplis veterum, quæ proditæ evadere non valebant, sed confestim capiebantur, cauta est novo maleficii genere operari mysterium iniquitatis, eo licentius quo latentius. Denique indixere, ut dicitur, latebras sibi, firmaverunt sibi sermonem nequam. Jura, perjura; secretum prodere noli. Enimvero alias ne tenuiter quidem jurare ulla tenus acquiescunt, propter illud de Evangelio: *Non jurare neque per caelum, neque per terram* (*Matth.* v. 34, 35), etc. O stulti et tardi corde, repleti plane Pharisæico spiritu liquantes culicem, et camelum glutientes! (*Matth.* XXIII, 24). Jurare non licet, et pejerare licet? An

(226) In similem sensum hæc verba Scripturæ accepit S. Gregorius Magnus, lib. 1 in Ezech. hom. 6, inquit. Cum tamen hodie sensu plane contrario legantur in editione Vulgata, hoc modo: *Gloria Dei est celare verbum et gloria regum investigare sermonem*. Unde monet Cornelius a Lapide in hunc locum, crassum mendum esse in Gregorio: et non tantum verba Scripturæ corrigit, sed et Gregorii verba, contra ejus mentem et institutum, nisi fallor, immutat. Nam mens Gregorii est eo loco: Prophetica quidem mysteria obscura esse; attamen quia ad Dei gloriam spectat, mysteria sermonis ejus aperire in hoc nobis incumbendum, etc. Eodem plane sensu

in hoc solo utrumque licet? De quonam mihi Evangeliorum loco producit istam exceptionem, qui ne iota quidem, ut falso gloriamini, præteritis? Patet vos et superstitiose observare de juramento, et flagitiose præsumere de perjurio. Operversitatem! Quod ad cautelam consultum est, videlicet, *non jurare*; hoc isti mandati vice tam contentiose observant: et quod immobili jure sancitum est non pejerandum scilicet, hoc tanquam indifferens pro sua voluntate dispensant. Non inquirunt, sed ne mysterium publicem. Quasi gloria Dei non sit revelare sermonem. An Dei invident gloriæ; Sed magis credo quod pandere erubescant scientes inglorium. Nam nefanda et obscena dicuntur agere in secreto, siquidem et vulpium posteriora fetent.

3. Sed taceo quæ negarent: ad manifesta respondeant. An juxta Evangelium cavent sanctum dare canibus, et margaritas porcis (*Matth.* VII, 6)? At istud aperte fateri est, se non esse de Ecclesia, qui omnes qui de Ecclesia sunt, canes ceusent et porcos. Sine exceptione enim omnibus qui de sua secta non sunt, suum illud, quidquid est, subtrahendum exstimant. Cæterum hoc etsi sentiant, non respondebunt, ne manifesti fiant, nempe quod omni modo fugiunt, sed non effugient. Responde mihi, o homo, qui plus quam oportet sapis, et plus quam dici potest desipis. Dei est, an non, mysterium quod occultas? Si est, cur non ad ejus gloriam pandis? Nam gloria Dei, revelare sermonem. Si non, cur fidem habes in eo quod non est Dei, nisi quia hæreticus es? Aut igitur Dei secretum ad Dei gloriam prodant; aut Dei negent mysterium, et minime se hæreticos negent; aut certe nihilominus manifestos se fateantur inimicos gloriæ Dei; qui nolunt manifestum fieri, quod ei norunt fore ad gloriam. Stat nempe Scripturæ veritas: *Gloria regnum celare verbum, gloria Dei revelare sermonem* (*Pr.* XXV, 2) (226). Non vis tu revelare? Non ergo vis Deum glorificare. Sed forte recipit Scripturam hanc. Ita est: solius Evangelii se profitentur æmulatores, et solos. Respondeant proinde Evangelio. *Quod dico, ait, in tenebris, dicite in lumine; et quod in aure auditis, prædicate super tecta* (*Matth.* x, 27). Jam non licet silere. Usquequo occultum tenetur, quod palam Deus fieri jubet? Usquequo opertum est Evangelium vestrum? Suspicio; vestrum non est Pauli: nam ille suum fatetur opertum non esse. *Etsi, inquit, opertum est Evangelium meum, in his opertum est qui*

his verbis utitur Bernardus hoc sermone. Hæc non ad culpandum genuinam lectionem, sed ad ostendendum quomodo Patres legerint, prout eorum lectio passim plurimis in locis a nostra Vulgata dissidet. Quis autem putet singulis locis ad normam Vulgatæ corrigendos? Illud hic obiter monemus, sententiæ Salomonis, juxta lectionem Patrum, apprime congruere illam angeli Raphaelis ad utrumque Tobiam: *Etenim sacramentum regis abscondere bonum est: opera autem Dei revelare, honorificum*. Tob. cap. XII, § 7. Alioquin de conciliatione hujus sententiæ cum gnoma Salomonis viderint interpretes. Vulgatæ favet græcum LXX.

pereunt (II Cor. iv, 3). Videte ne vos diceret, apud quos Evangelium invenitur opertum. Quid apertius quod pereatis? An forte nec Paulum **1492** recipitis? De quibusdam ita audi. Non enim inter vos omnes per omnia concordatis, etsi a nobis omnes dissentiat.

4. At vero eorum verba, et scripta, et traditiones, qui corporaliter cum Salvatore fuerunt, pari auctoritate Evangelii cuncti, ni fallor, indifferenter recipitis. Nunquid illi opertum tenere Evangelium suum? Nunquid in Deo carnis infirma, mortis horrida, crucis ignominiam tacere? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum (Psal. xviii, 5). Ubi apostolica forma et vita, quam jactatis? Illi clamant, vos susurratis; illi in publico, vos in angulo; illi ut nubes volent (Isai. lx, 8), vos in tenebris ac subterraneis, domibus delitescitis. Quid simile illis in vobis ostenditis? An quod vobiscum mulierculas non utique circumducitis, sed includitis? Non æque comitatio, ut cohabitatio, suspiciōni patet. Verum quisnam de illis sinistrum quidpiam suspicaretur, qui mortuos suscitabant? Fac tu similiter, et una recubantem putabo feminam virum. Alioquin temere tibi usurpas illorum dispensationem, quorum sanctitatem non habes. Cum femina semper esse, et non cognoscere feminam, nonne plus est quam mortuum suscitare? Quod minus est non potes; et quod majus est vis credam tibi? Quotidie latus tuum ad latus juvenulæ est in mensa; lectus tuus ad lectum ejus in camera, oculi tui ad illius oculos in colloquio, manus tuæ ad manus ipsius in opere: et continens vis putari? Esto ut sis: sed ego suspicione non careo. Scandalo mihi es: tolle scandalum causam, quo te probes verum, ut jactas, Evangelii æmulatorem. Quis scandalizaverit unum de Ecclesia, nonne Evangelium condemnat illum? Tu Ecclesiam scandalizas. Vulpes es demolens vineam. Juvate me, socii, ut capiatur; vel potius capite vos nobis eam, o angeli sancti. Versuta est valde, operta est iniquitate et impietate sua. Plane tam pusilla atque subtilis, ut facile quidem humanos frustretur obtutus. Nunquid et vestros? Propterea vox illa ad vos, utpote sodales sponsi: *Capite nobis vulpes parvulas* (Cant. ii, 15). Ergo facile quod jubemini; capite nobis hanc tam versipellem vulpeculam, quam ecce jamdiu frustra insequimur. Docete et suggerite, qualiter fraus deprehendatur. Hoc enim est cepisse vulpem; quia longe plus nocet falsus catholicus, quam si verus appareret hæreticus (227). Non est autem hominis scire quid sit in homine, nisi quis forte ad hoc ipsum fuerit vel illuminatus Spiritu Dei, vel angelica informatus industria. Quos signum dabit, ut palam fiat pessima hæresis hæc, docta mentiri non lingua tantum, sed vita?

5. Et quidem recens vastatio vineæ vulpem indicat (227) Quidam codices simpliciore lectionem habent, *quam verus hæreticus*. Editi primi nostram præferunt cum aliis scriptis.

cat adfuisse: sed nescio qua arte fingendi ita sua confundit vertigia callidissimum animal, ut qua vel intret, vel exeat, haud facile queat ab homine deprehendi. Cumque pateat opus, non apparet auctor; ita per ea quæ in facie sunt, cuncta dissimulat. Denique si fidem interrogas, nihil christianius; si conversationem, nihil irreprehensibilis: et qua loquitur, factis probat. Videas hominem in testimonium suæ fidei frequentare ecclesiam, honorare presbyteros, offerre munus suum, confessionem facere, sacramentis communicare. Quid fidelius? Jam quod ad vitam moresque spectat, neminem circumvenit, neminem supergreditur, neminem concutit. Pallent iusuper ora jejuniis, pacem non comedit otiosus, operatur manibus unde vitam sustentat. Ubi jam vulpes? Tenebamus eam: quomodo elapsa est e manibus? Quomodo tam repente disparuit? Instemus, investigemus: a fructibus ejus cognoscemus eam. Et certe vinearum demolitio testatur vulpem. Mulieres, relictis viris, et item viri, dimissis uxoribus, ad istos se conferunt. Clerici et sacerdotes, populis ecclesiisque relictis, intonsi et barbati apud eos inter textores et textrices **1493** plerumque inventi sunt. An non gravis demolitio ista? an non opera vulpium hæc?

6. Verum non apud omnes forte ista tam manifesta deprehenduntur: et si sint, non est unde probentur. Quonam modo capimus illos? Revertamur ad consortium et contubernium feminarum hoc enim inter eos nemo qui careat. Interrogo unum quempiam horum. Heus tu, bone vir! quænam hæc mulier, et uade hæc tibi? Uxorne tua? Non, inquit, nam voto meo istud non convenit. Filia ergo? Non. Quid igitur? Non soror, non neptis, non aliquo saltem propinquitatis vel affinitatis gradu attinens tibi? Nullo prorsus. Et quomodo tuta tibi cum ista continentia tua? Sane nec licet tibi istud. Cohabitationem, si nescis, virorum et feminarum in iis qui vovere continentiam, Ecclesia vetat (228). Si non vis scandalizare Ecclesiam, ejice feminam. Alioquin ex hoc uno cætera, quæ non adeo manifesta sunt, procul dubio credibiles fiunt.

7. Sed quo mihi, inquit, Evangelii loco monstras prohibitum istud? Evangelium appellasti; ad Evangelium ibis. Si obedias Evangelio, non facies scandalum, prohibet enim plane Evangelium scandalum fieri. Facis autem tu, istam non amovendo juxta constitutum Ecclesiæ. Suspectus eras, at nunc manifeste censebere et contemptor Evangelii, et Ecclesiæ adversator. Quid judicatis, fratres? Si pertinax fuerit ut nec obediat Evangelio, nec Ecclesiæ acquiescat, quin jam tergiversari potest? Nonne aperte vobis videtur deprehensa fraus, et comprehensa vulpes? Si non amovet feminam, non amovet scandalum; si non amovet scandalum cum amovere possit, transgressor tenetur Evangelii. Quid factura

(228) Cap. A nobis de Cohabit. cler. Synod. Nicæna, can. 3 ref. cap. *Interdixit*, dist. 37, etc.

Ecclesia est, nisi ut amoveat illum qui non vult amovere scandalum, ne sit similis illi inobediens? Nam mandatum habet ex hoc in Evangelio, non parcere oculo scandalizanti se, non manui, non pedi; se eruere illum, abscindere ista, et projicere a se. Si, inquit, *Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus* (Matth. xviii, 6-9, 17).

8. Fecimusne aliquid? Puto quia fecimus. Cepimus vulpem, quia fraudem percepimus. Manifesti sunt qui latebant falsi Catholici, veri depredatores catholice. Etenim dum mecum dulces capiebas cibos (corpus dico et sanguinem Christi), dum in domo Dei ambulavimus cum consensu, fuit suadendi locus, imo opportunitas seducendi, juxta illud Sapientie: *Simulator ore decipit amicum suum* (Prov. xi, 9). Nunc autem facile, secundum sapientiam Pauli, *post unam [alias, primam] et secundam admonitionem hæreticum hominem devitabo, sciens quia subversus est qui ejusmodi est* (Tit. iii, 10, 11); ac proinde cautus providere, ne jam sit et subversor. Itaque nonnihil est, juxta verbum Sapientie, in insidiis suis captos esse iniquos (Prov. xi, 6), illos præsertim iniquos, qui insidiis pro armis uti cauti sunt. Nam conflictus omnino ab his et defensio perit. Vile nempe genus est et rusticianum, ac sine litteris, et prorsus imbelles. Denique vulpes sunt, et pusillæ; sed neque illa, in quibus male sentire dicuntur, defensibilia sunt; nec tam subtilia, quam suasibilia, idque duntaxat mulierculis rusticis et idiotis, et quales utique omnes sunt, quotquot adhuc de secta hæc esse expertus sum. Nec enim in cunctis assertionibus eorum, nam nullæ sunt, novum quid aut inauditum audisse me recole, sed quod tritum est, et diu ventilatum inter antiquos hæreticos, a nostris autem contritum et eventilatum. Dicendum tamen, et dicam quænam, illæ ineptiæ sint; partim quas sciscitantibus se Catholicis minus caute respondentes ipsi confessi sunt partim **1494** quas divisi ab invicem litigantes de invicem prodiderunt, partim quoque quas nonnulli eorum redeuntes ad Ecclesiam detexerunt: non quod ad omnes respondeam, nec enim necesse est, sed tantum ut innotescant. At istud alterius erit opus sermonis, ad laudem et gloriam nominis sponsi Ecclesiæ Jesu Christi Domini nostri, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

SERMO LXVI.

De erroribus hæreticorum circa nuptias, baptismum parvulorum, purgatorium, orationes pro defunctis et invocationem sanctorum.

1. *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoluntur vineas* (Cant. ii, 15). Ecce ego ad vulpes istas. Ipsæ sunt quæ prætergrediuntur viam, et vindemiant vineam. Non sunt contentæ deserere viam, nisi et desertare vineam possint addentes prævaricatio-

(229) Nescio an id dicturus fuisset Bernardus, si Colonienses isti, Henricum, a quo Henriciani hæretici, auctorem habuissent. Quanquam similia utrumque dogmata erant, ut patet conferenti epist.

nem. Non sufficit hæreticos esse, nisi et hypocritæ sint, ut sit supra modum peccans peccatum. Hi sunt qui veniunt in vestimentis ovium ad nudandas oves et spoliandos arietes. An non tibi utraque res impleta videtur, ubi et fide plebes, et plebibus sacerdotes deprædati inveniuntur? Quinam isti prædones? Hi oves sunt habitu, astu vulpes, actu et crudelitate lupi. Hi sunt qui boni videri, non esse; mali non videri, sed esse volunt. Mali sunt, et boni videri volunt, ne soli sint mali; mali videri timeant, ne parum sint mali. Etenim minus semper malitia palam nocuit, nec unquam bonus, nisi boni simulatione deceptus est. Ita ergo in malum honorum boni apparere student; mali nolunt, ut plus liceat malignari. Neque enim est apud eos virtutes colere, sed vicia colorare quodam quasi virtutum minio. Denique superstitionis impietatem nomine religionis intulunt. Innocentiam definiunt, tantum in aperto non lædere, innocentiam proinde sibi vindicantes colorem. In operimentum turpitudinis, continentiam se insigniere voto. Porro turpitudinem in solis existimant reputandam uxoribus: cum vel sola sit ea, quæ cum uxore est, causa, quæ turpitudinem excusat in coitu. Rusticani homines sunt et idiotæ, et prorsus contemptibiles: sed non est, dico vobis, cum eis negligenter agendum. Multum enim proficiunt ad impietatem, et sermo eorum ut cancer serpit (II Tim. ii, 16, 17).

2. Denique non neglexit Spiritus sanctus, qui de his quondam tam manifeste vaticinatus est, dicente Apostolo: *Spiritus autem manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, et doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mandacium, et cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione* (ITim. iv, 13). Istos prorsus, istos dicebat. Hi nubere prohibent, hi a cibis abstinent quos Deus creavit, de quibus postea videbimus. Nunc autem videte, si non proprie dæmonum et non hominum ludificatio hæc, secundum quod prædixerat Spiritus. Quære ab illis suæ sectæ auctorem; neminem dabunt. Quæ hæresis non ex hominibus habuit proprium hæresiarcham? Manichæi Manem habuere principem et præceptorem, Sabelliani Sabellium, Ariani Arium, Eunomiani Eunomium, Nestoriani Nestorium. Ita omnes cæteræ hujusmodi pestes, singulæ singulos magistros, homines habuisse noscuntur, a quibus originem simul duxere et nomen. Quo nomine istos titulove censebis? Nullo (229); quoniam non est ab homine illorum hæresis, neque per hominem illam acceperunt. Absit tamen ut per revelationem Jesu Christi, sed magis et absque dubio, uti Spiritus sanctus prædixit, per immissionem **1495** et fraudem dæmo-

240, Coloniensium duas classes notat Evervinus, quas Bernardus, non nisi obscure, distinguit in fine sermonis 65.